

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут міжнародних економічних відносин
ім. Б.Д. Гаврилишина
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«Витрати виробництва та собівартість: сфери ефективного використання показників»

Студентки 2 курсу групи МЕНМФ -21

Лень Лілії Олегівни

Керівник к.е.н., доцент Новак Ю.Р.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка:ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль - 2016

План

Вступ

1. Поняття витрат виробництва і собівартості продукції
2. Склад витрат виробництва. Класифікація витрат і управління ними на підприємстві
3. Методика аналізу собівартості продукції
- 4. Формування раціонального рівня витрат підприємства та шляхи зниження собівартості продукції**

Висновки

Список використаних джерел

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ПОНЯТТЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА І СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ.....	5
2. СКЛАД ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА. КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ І УПРАВЛІННЯ НИМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	7
3. МЕТОДИКА АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ.....	15
4. ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО РІВНЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ.....	20
ВИСНОВКИ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	27

ВСТУП

Одним з пріоритетних показників, що характеризують роботу підприємств, є собівартість продукції. Від її рівня залежать фінансові результати діяльності підприємства, темпи розширеного відтворення, фінансовий стан господарюючих суб'єктів.

Собівартість продукції - один з найважливіших економічних показників діяльності підприємства, що виражає в грошовій формі усі витрати підприємства, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції. У собівартості продукції відображаються різні сторони господарської діяльності, акумулюються результати використання всіх інших ресурсів. Разом з тим необхідно відзначити, що собівартість - це нестійка категорія, яка вимагає управління, координування і контролю. Ось чому проблема зниження собівартості продукції є однією з головних для будь-якого підприємства. Отримання найбільшого доходу при найменших витратах, економії трудових, матеріальних і фінансових ресурсів залежить від того, як підприємство вирішує питання, пов'язані зі зниженням собівартості.

Успіх в зниженні собівартості залежить від правильності вибору методу обліку витрат на підприємстві, а також контролю і постійного пошуку оптимізованих шляхів зниження собівартості продукції.

Основними проблемами, які необхідно дослідити в даній сфері, є постійне вдосконалення механізму формування та пошук ефективних шляхів зниження собівартості продукції. Це має велике значення для будь-якого підприємства, так як є одним із джерел накопичення для розширення виробництва.

У сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі багато авторів досліджували питання, що стосуються зниження собівартості продукції. Однак серед

економістів ще не сформувалася єдина думка про оптимальні шляхи зниження собівартості продукції.

Технологія планування витрат розглядалася В. В. Пархоменко і А. Г. Бродіним. А. А. Філінков в своїх дослідженнях акцентував увагу на тому, що собівартість продукції на підприємствах різних галузей економіки України постійно зростає. Він виділив основні причини цього явища: зростання цін на сировину та матеріали, зростання вартості палива, підвищення тарифів на електроенергію та газ, невеликі обсяги виготовленої продукції.

Метою курсової роботи є дослідження витрат виробництва та собівартості.

Об'єктом дослідження є Витрати виробництва та собівартість: сфери ефективного використання показників.

Предметом дослідження є особливості формування собівартості та витрат виробництва.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких питань:

- охарактеризувати поняття витрат виробництва і собівартості продукції;
- вивчити склад витрат виробництва. Класифікація витрат і управління ними на підприємстві;
- проаналізувати методику аналізу собівартості продукції;
- дослідити формування раціонального рівня витрат підприємства та шляхи зниження собівартості продукції.

Курсова робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

1. ПОНЯТТЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА І СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Витрати - це обсяг спожитих виробничих факторів (матеріальних, фінансових, трудових ресурсів), необхідних для здійснення підприємством господарської діяльності, направленої на отримання прибутку та максимізацію добробуту власників у грошовому вираженні.

Всі витрати підприємства укрупнено можна розділити на два блоки:

1) поточні витрати, які пов'язані з вирішенням таких задач як закупівля сировини та матеріалів, їх транспортування та зберігання, обслуговування матеріально-технічної бази, утримання персоналу, тощо;

2) довгострокові (інвестиційні) витрати, пов'язані з вирішенням стратегічних задач підприємства, таких як будівництво, реконструкція або придбання нових приміщень, придбання нових машин та обладнання, тощо [12, с. 247-249].

Витрати підприємства включаються у собівартість продукції.

Собівартість продукції як економічна категорія є грошовим виразом витрат на виробництво та реалізацію продукції.

Економічний зміст собівартості продукції проявляється в наступному:

1) це комплексний економічний показник, який об'єднує в собі витрати на спожиті засоби виробництва, витрати на заробітну плату робітників підприємства, а також частину прибутку, призначену для соціального страхування;

2) це важливий узагальнюючий показник, який характеризує ефективність роботи підприємства;

3) слугує базою для ціни продукції та її нижньою межею для виробника щоб забезпечити процес відтворення виробництва. Тобто підприємство не може встановлювати ціну нижчу за собівартість задля недопущення збитків.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» собівартість реалізованої продукції складається з:

- виробничої собівартості продукція, яка була реалізована протягом звітного періоду;
- нерозподілених постійних загальновиробничих витрат;
- наднормових виробничих витрат [5].

До виробничої собівартості продукції включаються:

1) прямі матеріальні витрати, до складу яких включається вартість сировини та основних матеріалів, напівфабрикатів та комплектуючих, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкту витрат;

2) прямі витрати на оплату праці, до складу яких включається заробітна плата та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкту витрат;

3) інші прямі витрати включають всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, плата за оренду, амортизація, тощо;

4) загальновиробничі витрати, які включають витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату правління цехами, дільницями), амортизація основних фондів загальновиробничого призначення, витрати на вдосконалення технології та організації виробництва, комунальні платежі та інші витрати на утримання виробничих приміщень, охорону праці, техніку безпеки, тощо.

2. СКЛАД ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА. КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ І УПРАВЛІННЯ НИМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Усі виробничі витрати, що формують собівартість продукції, групують за певними ознаками. За роллю в процесі виробництва і за цільовим призначенням витрати поділяються на основні й накладні (рис. 1).

До основних належать витрати, які беруть безпосередню участь у виробництві продукції й становлять її речову основу. Без них виробництво певного виду продукції неможливе взагалі (сировина, корми, насіння, комплектуючі вироби, пальне, заробітна плата і под.).

Накладні - це витрати, пов'язані з організацією виробництва й управлінням підприємством взагалі, а саме:

- на оплату праці працівників апарату управління та спеціалістів;
- на службові відрядження й утримання легкового транспорту;
- конторські, друкарські, поштово-телеграфні й телефонні;
- амортизацію та утримання і ремонт будівель, споруд, інвентарю загальногосподарського призначення;
- на підготовку кадрів, охорону підприємства і под. [7]

Рис. 1. Класифікація витрат на продукцію

За способом введення до собівартості продукції всі витрати поділяються на прямі й непрямі.

Прямі витрати безпосередньо пов'язані з виробництвом певних видів продукції або наданням послуг, а тому до їх собівартості вводяться прямо на підставі даних первинних документів (заробітна плата, насіння, корми, мінеральні та органічні добрива, засоби захисту рослин і тварин та ін.).

Непрямі (або розподільні) витрати пов'язані з виробництвом кількох видів продукції і не можуть бути віднесені безпосередньо на певний об'єкт обліку. До них належать усі витрати на організацію виробництва й управління підприємством, амортизація, поточний ремонт тракторів і комбайнів, відрахування на соціальні виплати, їх розподіляють пропорційно до встановленого базису (прямих витрат, за винятком у рослинництві насіння, у тваринництві - кормів).

За складом витрати поділяються на прості й комплексні.

Прості витрати складаються з однорідних елементів (вартість насіння, кормів, заробітна плата та ін.), а комплексні із декількох простих (собівартість коне-дня, тонно-кілометра, еталонного гектара) [9].

У короткотерміновому періоді всі види витрат, яких зазнають агрономі підприємства на виробництво продукції, мають з нею неоднаковий зв'язок. Залежно від характеру цього зв'язку витрати поділяються на постійні та змінні.

Постійні витрати є функцією часу, їх обсяг не змінюється залежно від обсягу виробленої продукції. Здебільшого постійні витрати пов'язані з функціонуванням виробничих засобів та обладнанням підприємств і повинні бути оплаченими, навіть якщо вони не використовувалися в звітному періоді. Загальний показник постійних витрат залишається незмінним за всіх рівнів виробництва. До них належать:

- амортизація техніки, приміщень і худоби;
- орендна плата за землю, майно й інші ресурси;
- земельний податок і податок на нерухомість;
- страхові платежі за посіви, майно і худобу;
- оплата праці постійних працівників, рівень якої безпосередньо не пов'язується з обсягом виробленої продукції;

– витрати на організацію виробництва й управління підприємства, ремонт приміщень [11, с. 12-15].

Для зменшення цих витрат з розрахунку на 1 га або на 1 ц продукції необхідно, щоб використовувані тваринницькі приміщення були повністю заповнені, а придбана техніка відповідала нормам навантаження.

Змінні витрати - такі, сума яких безпосередньо залежить від виробництва продукції. Це витрати на:

- вартість насіння і продуктивного корму;
- мінеральні й органічні добрива, отрутохімікати і засоби захисту тварин;
- технічний догляд, ремонт техніки й обладнання;
- електроенергію та воду;
- вартість паливно-мастильних матеріалів;
- оплату праці найманих працівників та оплату праці постійних працівників, рівень якої безпосередньо пов'язується з обсягом виробленої продукції;
- вартість молока на виховання телят, ветеринарне обслуговування та племінну справу;
- транспортні тощо [14, с.161-162].

Об'єктом дослідження є приватне підприємство ПП «Матла», яке діє на підставі статуту, що визначає порядок організації діяльності підприємства, створеного на основі приватної форми власності. Підприємство зареєстроване виконавчим комітетом Тернопільської міської ради.

ПП «Матла», у відповідності до законодавства України є юридичною особою, заснованою на приватній власності фізичної особи, з правом наймати робітників.

Підприємство створене з метою задоволення громадських потреб у виконанні підприємством робіт та послуг, отримання прибутку і реалізації соціальних і економічних інтересів власника шляхом здійснення виробничої,

науково-дослідної та комерційної діяльності, крім тієї, що заборонено законодавством України.

ПП «Матла» за законодавством України має самостійний баланс, поточний та інші рахунки в банківських установах, круглу печатку та штамп зі своєю повною назвою.

Види діяльності ПП «Матла» за КВЕД (Класифікатор видів економічної діяльності):

- Загальне будівництво будівель і споруд (нові роботи, роботи з заміни, реконструкції та відновлення);
- Водопровідні і каналізаційної роботи;
- Діяльність у сфері архітектури; інженерна та технічна діяльність, пов'язана з будівництвом;
- Оптова торгівля будівельними матеріалами;
- Роздрібна торгівля в спеціалізованих магазинах без переваги продовольчого асортименту;
- Монтаж електропроводки та арматури.

Майно підприємство складають основні фонди, оборотні кошти та інші цінності, придбані у відповідності до закону та статуту підприємства.

Джерелами формування майна підприємства є:

- грошові та інші внески власника;
- доходи від господарської діяльності;
- кредити банків;
- безоплатні або благодійні внески, пожертвування підприємств і громадян;
- реалізація будь-яких угод, не заборонених законодавством.

Основу діяльності ПП «Матла» складає процес ведення всіх видів ремонтно-будівельних робіт житлових та суспільних будівель та про руд з

покращенням приміщень та фасадів, що відповідають вимогам Європейських стандартів „Єврострой”.

Будівельна діяльність проводиться у відповідності з діючим законодавством, державними стандартами, нормами та правилами, регіональними та місцевими правилами забудови, містобудівельної та проектною документацією.

Основною діяльністю будь-якого виробника (фірми, виробничого підприємства) є максимізація прибутку. Можливості його одержання обмежені: 1) витратами виробництва, 2) попитом на вироблену продукцію.

Співвідношення окремих елементів витрат до загальної величини, відбиває структуру витрат за певний період. Структура витрат підприємства «Матла» наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Структура операційних витрат підприємства «Матла»

Найменування показника	Витрати за 2014 р., тис. грн.	Питома вага, %	Витрати за 2015 р., тис. грн.	Питома вага, %
Матеріальні витрати	1,2	0,8	534,8	65,46
Витрати на оплату праці	12,1	8,6	37,2	4,55
Відрахування на соціальні заходи	4,6	3,3	14,3	1,75
Амортизація	10,0	7,1	87,2	10,67

Інші операційні витрати	112,9	80,2	143,5	17,56
Разом	140,8	100	817,0	100

На основі даної таблиці можна зробити висновок, що у 2014р. в загальній сукупності операційних витрат найбільшу питому вагу становлять інші операційні витрати – 80,2%. За 2015 рік в загальній сукупності операційних витрат найбільшу питому вагу становлять матеріальні витрати – 65,46%, оскільки збільшився об’єм наданих робіт та послуг, скоротилася питома вага витрат на оплату праці – 4,55% та відрахування на соціальні заходи – 1,75 %т в порівнянні з попереднім періодом від загальної сукупності операційних витрат, але зросли, якщо порівнювати їх в натуральному вираженні.

Простежимо динаміку зміни елементів витрат на підприємстві за 2014 і 2015 рр. дані наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка витрат на підприємстві «Матла»

Найменування показника	Витрати 2014 р., тис. грн.	Витрати 2015 р., тис. грн.	Динаміка витрат 2014 – 2015 рр.	
			тис. грн.	%
Матеріальні витрати	1,2	534,8	+533,6	+99,78
Витрати на оплату праці	12,1	37,2	+25,1	+64,47

Відрахування на соціальні заходи	4,6	14,3	+9,7	+67,83
Амортизація	10,0	87,2	+77,2	+88,53
Інші операційні витрати	112,9	143,5	+30,6	+21,32
Разом елементи операційних витрат	140,8	817,0	676,2	+82,77
Адміністративні витрати	11,8	85,1	+73,3	+86,13
Витрати на збут	-	0,5	+0,5	+100
Фінансові витрати	2,1	29,7	27,6	+92,93
Інші витрати	-	15,4	+15,4	+100

На основі даних таблиці 2.2 можна зробити висновок, що всі витрати на підприємстві зросли. Елементи операційних витрат зросли на 82,77% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року, адміністративні витрати зросли на 86,13%, витрати на збут – на 100%, фінансові витрати – на 92,93% і інші витрати – на 100%.

Підприємство «Матла» за поточний період виконало будівельні роботи на 8-ми об'єктах. Собівартість цих робіт склала 573800 грн. Загальну величину постійних витрати складають адміністративні витрати, амортизація та інші

операційні витрати, і становлять 206100 грн. Питомі змінні витрати складають 45963 грн. Вартість (ціна) ремонтно-будівельних робіт на одному об'єкті в середньому становить 147712 грн. оскільки, маємо всі необхідні дані, то розрахуємо: «точку беззбитковості» в натуральному вираженні:

$$Q_{\text{б.н.}} = \frac{206100}{147712 - 45963} = \frac{206100}{101749} = 2 \text{ об'єкти.}$$

Це означає, що при виконанні ремонтно-будівельних робіт на 2-х об'єктах забезпечить покриття витрат підприємства, і тільки зі зростанням кількості об'єктів підприємство матиме прибуток.

Точку беззбитковості у вартісному вираженні:

$$Q_{\text{б.в.}} = 2 \cdot 147712 = 295424 \text{ грн.}$$

зону безпеки (запас фінансової стійкості):

$$B_{\text{зн.}} = \frac{8 \cdot 147712 - 295424}{8 \cdot 147712} = \frac{886272}{1181696} = 0,75$$

При виконанні ремонтно-будівельних робіт на 8-ми об'єктах зона безпеки підприємство (запас фінансової стійкості) становить 75% (рис. 2.1.).

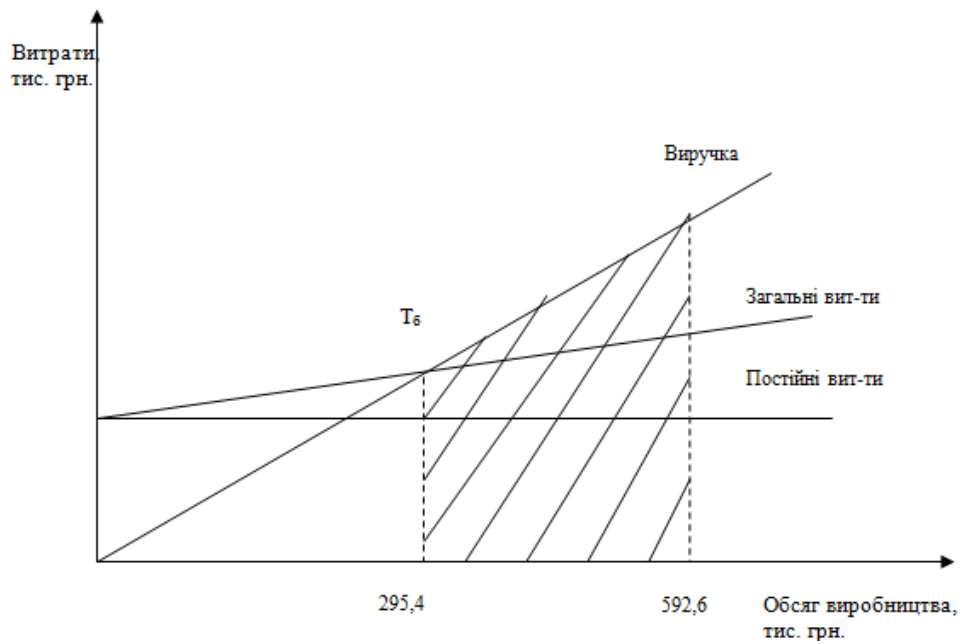

Рисунок 2.1 – Графічна схема формування зони безпеки

Отже, в основі класифікації витрат лежать такі ознаки: ступінь однорідності витрат (одноелементні, комплексні), спосіб віднесення на окремі види продукції (прямі, непрямі), зв'язок з обсягом виробництва (постійні, змінні, пропорційні, непропорційні).

3. МЕТОДИКА АНАЛІЗУ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Собівартість продукції є головним ціноутворювальним чинником. Вживання суб'єкта господарювання в умовах конкуренції залежить від можливості підтримувати оптимальний рівень собівартості продукції. Вирішення цього завдання залежить від багатьох чинників, головним з яких є стратегія поведінки у конкурентному середовищі й ефективність використання ресурсів. Відповідно до обраної стратегії виробник може належати до категорії з низькою собівартістю продукції на масовому ринку або бути гравцем із добре зарекомендованими виробами [15, с. 145-148].

Головне завдання періодичного аналізу собівартості – виявлення основних напрямів раціональнішого використання виробничих ресурсів, внутрішньовиробничих резервів зменшення витрат. Головне завдання оперативного аналізу собівартості продукції – своєчасне виявлення непродуктивних витрат і втрат, оперативне реагування з метою їх попередження й усунення. Оперативний і періодичний аналіз собівартості тісно взаємопов'язані, оскільки підпорядковані одній кінцевій меті – зниженню собівартості.

Перспективний аналіз здійснюють насамперед за собівартістю окремих виробів, що дає змогу визначити перспективи ринку в конкурентному середовищі.

Для визначення перспективи загальних витрат на виробництво і реалізацію продукції можна використовувати метод зіставлення: "витрати – обсяг – прибуток".

Проаналізуємо формування прибутку на підприємстві (табл. 2.3). Чистий прибуток підприємства формується наступним чином:

Чистий прибуток = Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – ПДВ – Разом витрати

Формування чистого прибутку ПП «Матла»

№	Показник	2015 р.
1	2	3
1.	Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	592,6
2.	ПДВ	118,52
3.	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	474,08
4.	Інші операційні доходи	-
5.	Разом чисті доходи	474,08
6.	Матеріальні витрати	188,9
7.	Витрати на оплату праці	56,2
8.	Відрахування на соціальні заходи	21,05
9.	Амортизація	10,0
10	Інші операційні витрати	51,2
11	Разом витрати	327,35
12	Чистий прибуток	146,73

Отже, згідно наведеної вище таблиці видно, що підприємство повністю покриває свої витрати та має чистий прибуток.

Рентабельність - це відносний показник, тобто рівень прибутковості, який вимірюється у відсотках. Показник рентабельності показує, скільки копійок прибутку одержує підприємство при понесених витратах (вкладених активах, ресурсах) у процесі його господарської діяльності в розмірі 1 гривні.

Розрахуємо і занесемо у таблицю 2.4 показники рентабельності підприємства.

Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів. Розраховується як відношення чистого прибутку до активів.

Таблиця 2.4

Показники рентабельності ПП «Матла» за 2013-2015 рр.

Показник	Рік			Абсолютне відхилення "+/-", за 2015 р. до	
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2014 р.	2015 р.
Рентабельність капіталу (активів)	0,15	0,163	0,296	0,146	0,133
Рентабельність власного капіталу	0,257	0,295	0,489	0,232	0,195
Рентабельність реалізованої продукції	0,17	0,35	0,267	0,097	0,132
Період окупності капіталу	6,667	6,1197	3,374	-3,293	-2,746

Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю інвестованих в активи коштів. Розраховується як відношення чистого прибутку до активів.

$$R_{в.к.} = \Phi_{№2,р220} / \Phi_{№2,р280}$$

$$R_{в.к.2013} = 774/5160 = 0,15;$$

$$R_{в.к.2014} = 840/5141 = 0,163;$$

$$R_{в.к.2015} = 1788/6034 = 0,296$$

В 2015 році порівняно з 2014 р. рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком збільшилася на 0,133, а порівняно з 2013 р. збільшилася на 0,146. Це свідчить про позитивні зміни.

Рентабельність власного капіталу показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю власного капіталу. Розраховується як відношення чистого прибутку до власного капіталу.

$$R_{в.к.} = \Phi_{№2,р220} / \Phi_{№2,р380}$$

$$R_{в.к.2013} = 774/2012,4 = 0,257;$$

$$R_{в.к.2014} = 840/1850,76 = 0,295;$$

$$R_{в.к.2015} = 1788/2654,96 = 0,489$$

В 2015 році порівняно з 2014 р. показник рентабельності власного капіталу збільшився на 0,195, а порівняно з 2013 р. збільшення відбулося на 0,232. Це свідчить про позитивні зміни.

Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком показує скільки припадає чистого прибутку на одиницю виручки. Розраховується як відношення чистого прибутку до виручки.

$$RЧП = \Phi_{\text{№2,р220}} / \Phi_{\text{№2,р035}}$$

$$RЧП_{2013} = 774/4554,2 = 0,17;$$

$$R.ЧП_{2014} = 840/6211,7 = 0,135;$$

$$RЧП_{2015} = 1788/6687,5 = 0,267$$

В 2015 році порівняно з 2014 р. рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком збільшилася с 0,135 до 0,266, тобто на 0,132, а порівняно з 2013 р. збільшення відбулося на 0,097. Це свідчить про позитивні зміни.

Період окупності капіталу - період, за який кошти, що інвестовані в активи, будуть компенсовані чистим прибутком. Розраховується як відношення активів до чистого прибутку.

$$Тк = \Phi_{\text{№1,р280}} / \Phi_{\text{№1,р220}}$$

$$Тк_{2013} = 5160/774 = 6,667;$$

$$Тк_{2014} = 5141/840 = 6,1197;$$

$$Тк_{2015} = 6034/1788 = 3,374$$

В 2015 році порівняно з 2014 р. період окупності капіталу зменшився на 2,746, а порівняно з 2013 р. зменшився на 3,293. Це свідчить про позитивні зміни.

Таким чином, за аналізований період з 2013-2015 рр. рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком, рентабельність власного капіталу, рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком збільшилися, а період окупності капіталу зменшився за рахунок збільшення чистого прибутку.

4. ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО РІВНЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Вирішальною умовою зниження собівартості служить безперервний технічний прогрес. Впровадження нової техніки, комплексна механізація і автоматизація виробничих процесів, вдосконалення технології, впровадження прогресивних видів матеріалів дозволяють значно знизити собівартість продукції.

Важливим резервом зниження собівартості продукції є розширення спеціалізації і кооперування. На спеціалізованих підприємствах з масово-потокним виробництвом собівартість продукції є значно нижчою, ніж на підприємствах, що виробляють цю ж продукцію в невеликих кількостях. Розвиток спеціалізації вимагає встановлення найбільш раціональних кооперованих зв'язків між підприємствами [5, с.16-18].

Зниження собівартості продукції забезпечується, насамперед, за рахунок підвищення продуктивності праці. З ростом продуктивності праці скорочуються витрати праці в розрахунку на одиницю продукції, а отже, зменшується і питома вага заробітної плати в структурі собівартості.

Успіх боротьби за зниження собівартості вирішує, перш за все, зростання продуктивності праці робітників, що забезпечує в певних умовах економію на заробітній платі. Розглянемо, в яких умовах при зростанні продуктивності праці на підприємствах знижуються витрати на заробітну плату робітників. Збільшення виробітку продукції на одного робітника може бути досягнуте за рахунок здійснення організаційно-технічних заходів, завдяки чому змінюються,

як правило, норми виробітку і відповідно їм розцінки за виконувани роботи. Збільшення вироблення може відбутися і за рахунок перевиконання встановлених норм виробітку без проведення організаційно-технічних заходів. Норми виробітку і розцінки в цих умовах, як правило, не змінюються.

Підприємство має можливість впливати на величину витрат матеріальних ресурсів, починаючи з їх заготівлі. Сировина і матеріали входять у собівартість за ціною їх придбання з урахуванням витрат на перевезення, тому правильний вибір постачальників матеріалів впливає на собівартість продукції..

Основною умовою зниження витрат сировини і матеріалів на виробництво одиниці продукції є поліпшення конструкцій виробів і вдосконалення технології виробництва, використання прогресивних видів матеріалів, упровадження технічно обґрунтованих норм витрат матеріальних.

Скорочення витрат на обслуговування виробництва і управління також знижує собівартість продукції. Розмір цих витрат на одиницю продукції залежить не тільки від обсягу випуску продукції, але і від їх абсолютної суми. Чим менше сума цехових і загальнозаводських витрат у цілому [6, с. 44-45].

Факторами зниження собівартості є підвищення технічного рівня виробництва, вдосконалення організації виробництва і праці, зміна структури та обсягу продукції, галузеві та інші фактори.

Планування зниження собівартості товарної продукції на підприємстві здійснюють шляхом планування зниження затрат на 1 грн. товарної продукції. Всі фактори, що впливають на зміну цих витрат, можуть бути об'єднані у перелічені вище групи.

Розрахунок зниження собівартості продукції за факторами виконують в такій послідовності:

Визначають затрати на 1 грн ТП в базовому році:

$$V_{\text{грн.тп.б}} = \text{Стп.б} / Q_{\text{тп.б}} \text{ коп/грн. (3.1)}$$

Визначають вихідну собівартість ТП в плановому році (Свих.пл.):

$$\text{Свих.пл} = V_{\text{грн.тп.б}} \times Q_{\text{тп.пл.}}, \text{ грн. (3.2)}$$

де, $Q_{\text{тп.пл}}$ - плановий обсяг товарної продукції підприємства, грн.

Визначають економію затрат за техніко-економічними факторами методом прямого розрахунку:

Підвищення технічного рівня виробництва може спричинити економію витрат за рахунок зниження норм витрат матеріалів (E_m):

$$E_m = (N_0 \times C \times N_1 \times C) \times N_1, \text{ грн, (3.3)}$$

де N_0 , N_1 – норма витрат матеріалів до і після здійснення заходу, в натур. один.;

C – ціна одиниці матеріального ресурсу, грн.;

N_1 – обсяг випуску продукції після здійснення заходу, натур.один.;

Та росту продуктивності праці, тобто зниження трудомісткості виготовлення продукції (E_t):

$$Et = ((t_0 \times C_{г0} - t_1 \times C_{г1}) \times (1 + \% \text{дод} / 100) \times (1 + \% \text{соц.зах} / 100)) \times N_1, \text{ грн,} \\ (3.4)$$

де t_0, t_1 – трудомісткість одиниці продукції до і після здійснення заходу, н-год.;

$C_{г0}, C_{г1}$ – середнього динна тарифна ставка робітників до і після здійснення заходу, грн./год;

$\% \text{дод}$ – середній процент додаткової заробітної плати для певної категорії робітників;

$\% \text{соц.зах}$ – встановлений процент відрахувань на соціальні заходи;

удосконалення організації виробництва і праці спричиняє економію витрат за рахунок поглиблення спеціалізації і розширення кооперування виробництва ($E_{ск}$):

$$E_{ск} = (C - (C_c + T_p)) \times N_k, \text{ грн,} (3.5)$$

де C – собівартість виробів, виробництво яких планують розмістити на спеціалізованих підприємствах, грн./од;

C_c – гуртова ціна за виріб, виготовлений на спеціалізованому підприємстві, грн./од;

T_p – транспортно-заготівельні витрати на одиницю виробу, грн./од;

N_k – кількість виробів, що отримують по кооперації зі спеціалізованих підприємств з моменту проведення спеціалізації до кінця року, натур. один;

зміна структури і обсягу продукції спричиняє відносне зниження умовно – постійних витрат (Еу-п):

$$E_{y-p} = \Delta Q_{пл} \times P_{y-p} / 100, \text{ грн, (3.6)}$$

де $Q_{пл}$ – приріст обсягу випуску продукції в плановому році, %;

P_{y-p} – сума умовно-постійних витрат в базовому році, грн.

Визначають планову собівартість продукції (Стп.пл):

$$Стп.пл = Свих.пл. \pm Есум, \text{ грн, (3.7)}$$

де $Есум$ - сума економії витрат по всіх техніко-економічних факторах, грн.

Визначають рівень затрат на 1 грн. ТП в плановому році ($V1_{грн.тп.пл.}$):

$$V1_{грн.тп.пл} = Стп.пл / Q_{тп.пл}, \text{ коп/грн. (3.8)}$$

Розраховують процент зниження витрат на 1 грн. ТП в плановому порівнянні з базовим (« γ ») [16]:

$$\gamma = V1_{грн.тп.б} - V1_{грн.тп.пл} / V1_{грн.тп.б} \times 100\% \text{ (3.9)}$$

Визначимо затрати на 1 грн. товарної продукції і процент зниження собівартості продукції підприємства ПП «Матла» за даними таблиці 3.1

Дані підприємства ПП «Матла» на 2015 рік

Вироби	Річний випуск, шт.		Собівартість одиниці продукції, грн/шт.		Гуртова ціна за одиницю, грн/шт.
	Звіт	План	Звіт	План	
Плита фанерна	4000	4300	80	78	83
Цегла	10000	9000	16	14	18

Обчислюємо затрати на 1 грн. товарної продукції у звітному і плановому роках підприємства «Матла»:

$$V_{1\text{грн.тп.зв}} = \text{Стп.зв} / Q_{\text{тп.зв}} = 4000 \times 80 + 10000 \times 16 / 4000 \times 83 + 10000 \times 18 = 480000 / 512000 = 0,94 \text{ грн. (плита фанерна);}$$

$$V_{1\text{грн.тп.пл}} = \text{Стп.пл} / Q_{\text{тп.пл}} = 4300 \times 78 + 9000 \times 14 / 4300 \times 83 + 9000 \times 18 = 461000 / 518000 = 0,89 \text{ грн. (цегла);}$$

Розраховуємо процент зниження собівартості продукції у плановому році в порівнянні із звітним підприємства «Матла» (γ):

$$\gamma = V_{1\text{грн.тп.зв}} - V_{1\text{грн.тп.пл}} / V_{1\text{грн.тп.зв}} \times 100\% = 0,94 - 0,89 / 0,94 \times 100\% = 5,3 \%$$

Отже, затрати на 1 грн. товарної продукції у звітному і плановому роках становлять: плита фанерна = 0,94 грн.; цегла = 0,89 грн., а процент зниження собівартості продукції у плановому році в порівнянні із звітним підприємства «Будівник» - 5,3%

ВИСНОВКИ

Визначення собівартості продукції необхідно з багатьох причин, у тому числі для рентабельності окремих видів продукції й виробництва в цілому, встановлення оптових цін на продукцію, здійснення внутрівиробничого планування, формування національного доходу в масштабах країни. Найбільш важливим моментом у вивченні собівартості продукції є розгляд факторів, які впливають на показник та визначення основних напрямків зниження собівартості. Від того, як вирішується дане питання підприємством залежить отримання найбільшого ефекту з найменшими витратами, економія трудових, матеріальних та фінансових ресурсів. Собівартість являє собою значну частину ціни продукції та залежить від зміни умов виробництва. Тому великий вплив на рівень витрат мають техніко-економічні фактори виробництва, цей вплив виявляється у залежності від змін у техніці, технології, організації виробництва, у структурі і якості продукції і від величини витрат на її виробництво.

Собівартість продукції підприємства є найважливішим узагальнюючим показником економічної ефективності її виробництва. В ній відбиваються всі сторони господарської діяльності: ступінь технологічного оснащення виробництва та освоєння технологічних процесів; рівень організації виробництва і праці, ступінь використання виробничих потужностей; економічності використання матеріальних і трудових ресурсів і інші умови і чинники, які характеризують виробничо-господарську діяльність. Від її рівня залежать фінансові результати діяльності підприємств, темпи розширеного виробництва і, звичайно ж, їх фінансовий стан. Зниження собівартості продукції сприяє збільшенню прибутку та підвищенню конкурентоспроможності.

Систематичне зниження собівартості забезпечує не тільки зростання прибутку підприємства, але і дає державі додаткові джерела як для подальшого розвитку суспільного виробництва, так і для підвищення

матеріального становища працівників. Вплив підприємств на елементи витрат є обмеженим. Однак, і він можливий через незалежне управління показниками, до яких застосовуються встановлені нормативи відрахувань: витрати на оплату праці, структура і джерела її виплати; вартість основних виробничих засобів, що належать підприємству, їх структура і джерела формування. Виявлення резервів зниження собівартості повинно спиратися на комплексний техніко-економічний аналіз роботи підприємства: вивчення технічного і організаційного рівня виробництва, використання виробничих потужностей і основних засобів, сировини і матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків, а також всіх складових собівартості. Основним і головним резервом зниження собівартості продукції підприємства є скорочення матеріальних витрат.

Вдосконалення механізму управління витратами ефективно тільки на основі використання комплексного, системного підходу до вирішення проблеми зниження собівартості продукції на підприємстві. Скорочення витрат виробництва та зниження на цій основі собівартості продукції є однією з основних умов зростання прибутку підприємства, підвищення рентабельності та ефективності його роботи.

Таким чином, при постійному пошуку нових методів і факторів зниження собівартості продукції діяльність промислових підприємств в Україні може вийти на новий, більш ефективний рівень функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голишова І.С. Резерви зниження собівартості продукції [Електронний ресурс] /І.С. Голишова. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vcpi/TPtEV/2012_6/statti/17Golish.pdf
2. Городня Т.А. Оптимізація собівартості продукції підприємства [Електронний ресурс] / Т.А. Городня. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/21_1/326_Gor.pdf
3. Костецька Н. Факторний підхід до формування стратегії зниження витрат підприємства / Н. Костецька // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 1(30). – С. 159-166
4. Крушельницька О. В. Удосконалення системи управління витратами на підприємствах / О. В. Крушельницька // Вісник ЖДТУ.– 2010.– № 1.– С. 125 – 129.
5. Крушельницька О. В. // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2010. - № 1(51). – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/Natural/>
6. Миронова Ю.Ю. Економічна сутність собівартості продукції та шляхи її зниження [Електронний ресурс] / Ю.Ю. Миронова. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Eir/2009_3/160-165.pdf
7. Мудра Т. М. Діагностика процесу управління витратами на засадах функціонального підходу: теоретичні аспекти та практичне застосування / Т. М. Мудра, Л. І. Чернобай, Н. Л. Калиновська. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2011_3/087-091.pdf.
8. Орлов О. Планування собівартості продукції / О. Орлов // Економіка України. – 2011. – № 12. – С. 39-48.

9. Попазова О.В. Собівартість продукції: поняття та класифікація [Електронний ресурс] / О.В. Попазова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_PNW_2010/Economics/58886.doc.htm

10. Скрипник М. Собівартість продукції як економічна категорія [Електронний ресурс] / М. Скрипник. – Режим доступу: [http:// archive.nbuv.gov.ua/ portal/ Soc_Gum/ Ecan/2010_7/pdf/skrypnyk.pdf](http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2010_7/pdf/skrypnyk.pdf)

11. Філінков О.М. Про співвідношення змісту категорій "витрати виробництва", "затрати", "собівартість" / О.М. Філінков // Економічна теорія. – 2011. – № 4. – С. 12-17.

12. Христенко Л. М. Побудова системи управління витратами промислового підприємства / Л. М. Христенко, Р. О. Мозговий // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.– 2011. – № 3 (157). – С. 247–253.

13. Цимбалюк Л.Г, Скригун Н.П. Чинники, резерви та шляхи зниження витрат виробництва, як основа зменшення ціни товару/ Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу № 3(15)2011. – 88-95 с.

14. Ясінська, А.І. Методологія та організація системно-орієнтованого управління витратами підприємства для прийняття управлінських рішень / А. І. Ясінська, Н. І. Подольчак // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2012. – №7(727). – С. 161-172.

15. Яценко О. І. Стратегічний підхід в управлінні витратами підприємства / О. І. Яценко, О. М. Майданська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.2. – С. 145–149.

16. Ясінська А. І. Сутність управління витратами на вітчизняних підприємствах / А. І. Ясінська // Вісник Національного університету Львівська політехніка.– 2007.– № 14 (594). – С. 357–360.